

Felfedezettő kalandtúra az intelligenciák pluriverzumában nemcsak szakavatottaknak

Dezső Renáta Anna: *Intelligenciák más-kép(p)*

„A nyelvi domén tekintetében a kreatív mátrixon egy könyv megírása állhat, míg az analitikus találkozási ponton a könyv ismertetőjének megírása – a praktikus találkozási pont pedig, amikor valaki tömegeket képes meggyőzni egy adott könyv megvásárlásának jelentőségéről” (Dezső, 2022. 66.). Minden bizonnyal állítható, hogy Dezső Renáta Anna 2022-ben a Gondolat Kiadó gondozásában megjelentetett több mint egy évtizedes – intelligenciák pluriverzumának szövevényegyütteséről írt – monográfiája kutatói munkássága a fenti idézetben nevesített sternbergi triarchikus intelligenciamodelljének kreatív dimenzióját jelesül teljesíti.

A jelen kötet nem a véletlen műve, hanem egy gondos kutatói élet-pályaszakasz, valamint a köznap i oktatási valóságból kiinduló és arra reagáló reflexiók és analízisek logikus következményeinek produktuma, amelyen a szerző egy bő évtizeden át dolgozott. A tematikát a neveléstudományok terepén és kontextusában kívánja taglalni. A kötet stílusa, esztétikája és nyelvezete érthető, magával ragadó, inspiratív. Lényeges kiemelnünk, hogy a gardneri többszörös intelligenciák tantermi differenciálás lehetőségeiről szóló diskurzust a szerző hazai és a külföldi középiskolai közvetlen és közvetett tereptapasztalatai indították útjára. A szerző a mindannyiunkat egzisztenciálisan és szubsztanciálisan érintő tematikát a széles olvasóközönség számára komponálta, bízva abban, hogy annak olvasata és interpretációja nyomán nem lesznek laikusok az intelligenciák oly sűrű rengetegében. Dezső Renáta Anna az intelligenciák dzsungeljében a fogalmak

szétszalazását és nyomon követését nem bozótvágó késsel, hanem az indák elhajlásait, azok egymásba fonódó, néhol szerteágazó nyomait egészen azok gyökeréig precíz, logikus és megfontolt utánajárással követi, majd onnan és abból konstruálja meg a teljes valóságot. A kötet hét egymásra épülő, koncentrikus körben bővülő fejezetben, mintegy 120 oldal terjedelemben bontja ki az intelligenciákról szóló tematikát, amelyet a szerző szubjektív előszava nyit, és az impozáns (23 oldalban 450 hazai és nemzetközi szakirodalmat feldolgozó) irodalomjegyzék, valamint a névjegyzék zár. Mindegyik fejezetet rövid előzetes leírással indít útjára.

Az egyre bővülő koncentrikus kör legszélesebb, tematikát megalapozó övét az intelligenciá(k)ról szóló elméletek interpretációja képezi, amelyben a szerző a két ellentétesnek deklarált koncepciót (szingularista vs. pluralista intelligencia) veszi górcső alá, és annak szükséges és elégséges érvekkel alátámasztott

következményeként a pluralista koncepció mellett teszi le a voksát. A második fejezetében az elmélet genezisét és fejlődéstörténetét horizontális és vertikális dimenziókban analizálja és szintetizálja, kiemelve annak közvetlen és közvetett hatástörténetét, amelynek lenyomatait rétegről rétegre tárja fel az olvasó előtt. Több szálon (klasszikus és neurológiai), síkon és nyomon haladva érkezik el ahhoz a megalapozott felismeréshez, hogy Gardner tudományos életpályája során formált többszörös intelligenciakoncepciója nem előre megkonstruált, hanem különböző hatások nyomán ért formálódásainak és lenyomatainak az eredménye.

A kötet centrális részét a harmadik fejezet képezi, ahol a szerző három alaptézisre támaszkodva a maga részletességével és leleményességével mutatja be a gardneri nyolc intelligenciát. Mindehhez egyrészt az Oliver Houdé által szerkesztett ábrákat használja, amelyek a gardneri többszörös intelligenciák agyi reprezentációit hivatottak illusztrálni, másrészt – Gardneről eltérően, de ugyanakkor vele egyetértésben – olyan kurrens és a széles olvasóközönség által ismerni vélt irodalmi, köznapis és a közmédiában fellelhető példákkal támasztja alá az egyes intelligenciák ismertetését, mint a *Macskák* című musical a nyelvi intelligenciát, *A számolás joga* című filmmel a logikai-matematikai intelligenciát, Susan Boyle zenei tehetségkutató műsorban felfedezett énekesnő személyén keresztül a zenei intelligenciát, vagy Anne Sullivan fiatal tanítónő élet-történetén alapuló film ismertetésén az interperszonális intelligenciát stb. A kötet több nővumértékéből ki kell emelnünk azt, hogy a gardneri intelligenciák magyar nyelven ebben a részletes, analitikus, szintetikus, ugyanakkor közérthető és jól adaptált formában mindezidáig nem lettek bemutatva. A fejezetet a nyolc intelligencián túli lehetséges intelligenciaterületek felvillantása zárja, amellyel az intelligenciák pluriverzumát nyomatékosítja.

A szerző a harmadik fejezetben leírtakkal akár pontot is tehetett volna a kötet végére, de nem ezt teszi, hanem a gardneri

értelmezésből ki- és továbblépve görgeti tovább az intelligenciákról szóló diskurzust, ami megadja kötetének másik nővumértékét. Olyan komplementer és utódelméleteket, elméletalkotókat sorakoztat fel, mint Robert J. Sternberg, Carol S. Dweck, Daniel Goleman, Andreas Demetriou. A komplementer elméleti körhöz tartozó Sternberg triarchikus modelljét (analitikus, praktikus és kreatív intelligenciák egysége), valamint Dweck tudati beállítódás (*mindset*) koncepcióját vázolja fel. A (kritikai) utódelméletek közül Goleman érzelmi, társas és ökológiai intelligencia fogalmainak népszerű voltát hangsúlyozza, ahogyan az amerikai kvartett-től, bár eltérő pályán és tengelyen dolgozó ciprusi Demetriou és munkatársai által kidolgozott intelligenciakoncepciót. A szerző a fejezetet a 21. század legtöbbet foglalkoztatott intelligenciájáról szóló nővumával, a mesterséges intelligenciával zárja. A negyedik fejezet végén tárgyalt tematika egy újabb kötet megírására és mély elemzésére ösztönözhetik a szerzőt, a kutatótársakat, az olvasót.

Az ötödik fejezetben az épp negyven évvel ezelőtt (1983) első ízben megjelentetett gardneri elmélet széles körben elterjedt, különféle kritikákkal ellátott, mítoszokkal tarkított és gyakran ismételt kérdéseire adott válaszokat olvashatjuk. Az elmúlt négy évtizedben különféle diszciplínaterületeken és kutatóműhelyekben dolgozó kutatókat, oktatókat, hallgatókat, ahogyan az oktatás olyan közvetett és közvetlen aktorait, mint a pedagógusokat, a szülőket, a civil szférában dolgozókat készítette reflexióra. A plurális intelligencia teóriája köré és arra épülő kritikák vizsgálata, valamint téves interpretációinak megválaszolása lényeges pontját képezi a monográfiának. A szerző az 5. táblázatban párhuzamba állítva summázza mindezt, a gardneri teória köré csoportosuló mítoszokat a valóságtól leválasztva, s teszi ezt Gardner 1995-ben publikált tanulmányára alapozva. A különféle, többnyire konstruktív kritikákkal ellátott kritikuskor írásaiban a gardneri elmélet nővuma fedezhető fel, amelyekben tisztelegnek az elméletalkotó

előtt. Dezső Renáta Anna a gardneri teóriát ért kritikák fejtegetésére szánt fejezetét egy nagyon is praktikus villanással zárja, amelyben az olvasót a leggyakrabban felmerülő kérdéseire adandó válaszok lelőhelyére irányítja.

A szerző a mélyenszántó, logikus, értő és igen igényes teoretikus elemzéssel teremtette meg azt a konceptuális keretrendszert, amely által a többszörös intelligenciaelméletet a neveléstudományok, a pedagógia, az iskola világában értelmezhetővé, alkalmazhatóvá válik. Az elmélet alkalmazását egyrészt a szerző kutatóhelyén (a Pécsi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet szakmai műhelyében), másrészt a Kárpát-medence magyarlakta területein (Kárpátalja, Felvidék, Horvátország magyarlakta települései...) kutatótársaival együtt elemzi és alkalmazza. Ebben és ezáltal ragadható meg a kötet újabb novumértéke. A plurális intelligenciakoncepció alkalmazását elsősorban az általános iskolás diákok számára dolgozta ki. Mivel az oktatás minőségének növelése és biztosítása nem érhető el felkészült és motivált tanárok nélkül (124. o.), így a pécsi tanárképzés „műhelyében” a tanárjelöltek már a képzésük során megismerkedhetnek a gardneri többszörös intelligenciakoncepcióval, annak tantermi alkalmazhatóságával.

A kötet teoretikus konceptuális keretrendszere alapján készített tananyagfejlesztés és annak tanárjelöltek körében történő alkalmazása kétségkívül alátámasztja széleskörű társadalmi hasznosulását.

Mindezek alapján Dezső Renáta Anna habilitációs értekezése nyomán megírt és megjelentetett kötetét, amely online formában is elérhető,¹ teljes meggyőződéssel és szívélyesen ajánlom mindazon potenciális olvasók – pedagógusok, szülők, kutatók, egyetemi oktatók stb. – számára, akik egyrészt a gardneri plurális intelligenciakoncepcióval szeretnének megismerkedni, másrészt azok számára, akiket az intelligenciák további formái érdekelnek, harmadrészt, akik azt tantermi körülmények között szeretnék alkalmazni, tesztelni. A kötet olyan intellektuális felfedező kalandtúrára kalauzolja az olvasót, amelyek reflexióra, kíváncsiságra, kérdések feltevésére készítetik. A kötet egyszerre tanít, gyönyörködtet és cselekvésre készítet.

Dezső, R. A. (2022). *Intelligenciák – más-kép(p)*. Gondolat Kiadó.

Tódor Imre

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

Jegyzet

¹ A kötet nyomtatott formátuma a Gondolat Kiadó weboldalán, elektronikus formátuma a Magyar Elektronikus Könyvtár könyvvállományában: <https://mek.oszk.hu/24500/24582/> érhető el.